

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

בן עיר שהלך לכרך, ולהיפך

(י"ט א') **משנה:** בן עיר (שזמנו בארבעה עשר) שהלך לכרך (שזמנו בחמישה עשר), ובן כרך שהלך לעיר, אם עתיד לחזור למקומו, קורא כמקומו. ואם לאו, קורא עמהן.

אמר רבא: לא שנו (שקורא כמקומו) אלא שעתיד לחזור בלילי י"ד. אבל אין עתיד לחזור בלילי ארבעה עשר, קורא עמהן. דפרוז בן יומו נקרא פרוז.

אשכחן פרוז, מוקף מנא לן?

סברא הוא מדפרוז בן יומו קרוי פרוז, מוקף בן יומו קרוי מוקף.

ואמר רבא: בן כפר (שהקדים וקרא ליום הכניסה) שהלך לעיר (אח"כ, והיה שם ליל י"ד), בין כך ובין כך (אפילו עתיד לחזור ולצאת משם קודם היום) קורא עמהן (בלילה).

שיטות הראשונים

אמר רבא לא שנו אלא שעתיד לחזור בלילי י"ד וכו': לשיטת רש"י, דברי רבא נאמרו לגבי בן כרך שהלך לעיר, והוא זה שנקבע לפי היכן שנמצא בליל י"ד. ומתוך כך יש ללמוד לבן עיר שהלך לכרך שנקבע לפי היכן שיהיה בליל ט"ו. וכן פירשו רבנו חננאל, רז"ה, רמב"ן, רשב"א, רי"ד, רבנו יהונתן, מאירי ור"ן, שדברי רבא נאמרו על בן כרך שהלך לעיר בלבד.¹ ולשיטת ראב"ד ורא"ש, דברי רבא נאמרו גם לגבי בן עיר שהלך לכרך,² שגם הוא נקבע לפי ליל י"ד, שאם דעתו לצאת מהכרך בליל י"ד, נידון כבן עיר. ואם ביום י"ד, נידון כבן כרך.³

על פי מה נקבע הדין: לפי רש"י, הדין נקבע לפי המקום בו נמצא. בן כרך שיצא מן העיר בליל י"ד, אינו קורא כבני העיר. ואם יצא ביום י"ד, קורא כבני העיר. וכן בן עיר, אם עתיד לחזור בלילי ט"ו, שלא יהא שם ביום ט"ו, לא הוי מוקף ליומו, וקורא ב"ד כחובת מקומו ואף על פי שהוא בכרך. אבל אין עתיד לחזור בלילי ט"ו, אין צריך לקרותה ב"ד, וממתין וקורא עמהן, אע"פ שסופו לחזור לאחר זמן. וכן דעת רז"ה, רי"ד, רבנו יהונתן, רשב"א וריטב"א.

ולשיטת רבנו חננאל, הדין נקבע לפי הכוונה,⁴ שאם מתחילה⁵ היתה דעתו של בן כרך לצאת מן העיר בליל י"ד, קורא בט"ו גם אם בפועל התעכב בעיר ביום י"ד. ואם מתחילה היתה דעתו לצאת ביום י"ד, קורא ב"ד עם בני העיר. וכן דעת רי"ף,⁶ רמב"ם, רמב"ן, ראב"ד, מאירי ור"ן. וכן פסק השו"ע.⁷

1. שכן כרך שהלך לעיר הוא זה שנלמד מייתורא דקרא. ובן עיר שהלך לכרך, נלמד ממנו מסברא.
2. דלישנא דהש"ס משמע דרבא קאי אכולה מתניתין. ולשי" רש"י וסיעתו ביארו הראשונים, דהא דנקטה רבא לשמעתיה על בן כרך שהלך לעיר, משום קרא דכתיב בהדיא על פרוז בן יומו שנקרא פרוז.
3. לדברי ראב"ד, במקרה כזה נדרש ממנו להישאר בכרך ביום ט"ו, ואם חוזר לעיר קודם לכן לא יקרא בעיר ביום ט"ו. אך לפי הרא"ש, חייב לקרוא בט"ו גם אם חוזר לעיר. מקורות לפיסקה זו ראה להלן.
4. וכן משמע לשון 'עתידי לחזור'. הגר"א.
5. לשיטת רא"ש, מתחילה היינו כשיצא מביתו שבכרך אל העיר. ולשיטת ריטב"א הכוונה בתחילת ליל י"ד. וכתב הט"ז (תרפח, ס"ק ו) כרא"ש.
6. וראה ריטב"א פירוש אחר בדעת הרי"ף.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

הזמן הקובע ביום: לשיטת רש"י, אם קודם עמוד השחר יצא מן העיר, אינו צריך לקרות כבני המקום ממנו יצא, אף על פי שעודנו שם בלילה, הואיל וביום לא יהיה שם. ולשיטת הרז"ה, הזמן הקובע הוא כשהאיר המזרח, שהוא זמן קריאת המגילה ביום לכתחילה. והרמב"ם ושו"ע סתמו דבריהם.⁸

היה בעיר בי"ד ובכרך בט"ו: לשיטת רמב"ן, רשב"א, ריטב"א ור"ן, על פי הירושלמי, בן עיר שעקר דירתו לכרך בליל ט"ו, חייב לקרוא בעיר בי"ד ובכרך בט"ו. וכל שכן בן כרך שהיה בעיר בי"ד וקרא שם כפי שהתחייב, וחזר למקומו בליל ט"ו, שחייב שוב לקרוא כבני מקומו. ולשיטת תוספות⁹ ורא"ש, כיוון שקרא בי"ד, אינו חוזר וקורא בט"ו.¹⁰

בן כרך שנמצא בדרכים בי"ד: גרסינן בתוספתא 'היוצאין בשיירה ומפרשין בספינה קורין בי"ד'. וביאר הכלבו דין זה גם על בן כרך, דכיון שאינו במקומו הולך אחר רוב העולם. וכן פסק הרמ"א.¹¹

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות מגילה, סימן תרפח)

ה. בן עיר שְהִלָּךְ לְכַרְךָ, או בן כַּרְךָ שְהִלָּךְ לְעִיר, אִם הָיָה דָעֵתוֹ לְחַזֵּר לְמִקְוָמוֹ בְּזִמְנֵי קְרִיאָה וְנִתְעַכֵּב וְלֹא תָזַר, קוֹרֵא בְּמִקְוָמוֹ; וְאִם לֹא הָיָה בְּדָעֵתוֹ לְחַזֵּר אֶלָּא לְאַחַר זִמְנֵי הַקְרִיאָה, קוֹרֵא עִם אֲנָשֵׁי הַמִּקְוָם שֶׁהוּא שָׁם. הַגָּה: וְאִם הוּא בְּמִדְבָּר אוּ בְּסַפִּינָה, קוֹרֵא בְּיוֹם י"ד כְּמוֹ רֵב הָעוֹלָם (כָּל בּו).

מהיכן קורא המגילה ויוצא ידי חובתו

(י"ט א') (המשך משנה): ומהיכן קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו?

רבי מאיר אומר: כולה.

רבי יהודה אומר: מ"איש יהודי".

רבי יוסי אומר: מ"אחר הדברים האלה (גידל המלך וכו')".

א"ר חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הלכה כדברי האומר כולה. ואפילו למאן דאמר מ"איש יהודי", צריכה שתהא כתובה כולה.

7. או"ח תרפח. מקורות: ר"ף, רז"ה, ראב"ד, רמב"ן, רבינו יהונתן, ר"ן (ו א ברי"ף). רשב"א (מגילה י"ט א, ד"ה אמר רבה). ריטב"א (מגילה י"ט א, ד"ה גמרא). רמב"ם (הל' מגילה א, י).

8. שכתבו 'כשהיתה דעתו לשהות שם עד לאחר זמן הקריאה', וניתן להבין דהיינו זמן הקריאה האפשרי שהוא עלות השחר, או זמן הקריאה לכתחילה, שהוא משהאיר המזרח, או זמן הקריאה העיקרי שהוא היום מבלי להתייחס לזמן המדויק ביום. מקורות: רז"ה (ו א ברי"ף).

9. רשב"א וריטב"א ציינו לדעת תוספות דסבירא להו דאין סברא שיחזור ויקרא פעם שנית עם בני הכרך. ולפנינו ליתא. אמנם ר' תוספות (ד"ה בן כפר).

10. ולשיטתיהו, יש לומר שהבבלי והירושלמי חולקים, או שדברי רבי בון בר חייה בירושלמי נאמרו כספק ולא כפסק.

11. או"ח תרפח. וכתב בעולת שבת (ס"ק ב), דהיינו אפילו כשדעתו לחזור. מקורות: תוספתא (מגילה א, ב). כל בו (ס"ל מה).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

צריך לקרותה כולה: פסקו כל הפוסקים כרבי מאיר, שצריך לקרותה כולה. וכן פסק השו"ע. וכתב הרשב"א, שאם השמיט הקורא אפילו תיבה אחת, לא יצא, וחוזר^{12,13}.

ואפילו למאן דאמר מ"איש יהודי," צריכה שתהא כתובה כולה: דעת הרא"ש דהיינו לכתחילה. אבל בדיעבד, אפילו חציה הושמט וקראו על פה, יצא. ודעת רשב"א ורא"ה, שאם חסר תחילתה או סופה, אפילו מיעוטה, לא יצא. וכן פסק השו"ע¹⁴.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות מגילה, סימן תרצ)

ג. צריך לקרותה כולה, ומתוך הכתב; ואם קרא על פה, לא יצא. וצריך שתהא כתובה כולה לפניו לכתחלה, אבל בדיעבד אם השמיט הסופר באמצעה תבות, אפילו עד חציה, וקראם הקורא על פה, יצא. הגה: אבל אם השמיט תחלתה או סופה, אפילו מעוטה, לא יצא (ר"ן); ואפילו באמצעה דוקא דלא השמיט ענין שלם, (בית יוסף בשם א"ח)...

תפירת המגילה

(י"ט א') ואמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: מגילה נקראת ספר ("ונכתב בספר") ונקראת איגרת. נקראת ספר, שאם תפרה בחוטי פשתן, פסולה¹⁵. ונקראת איגרת (לומר שאינה חמורה כספר), שאם הטיל בה שלושה חוטי גידין, כשרה (ואינו צריך לתפור את כל היריעה כס"ת, אלא רק בשני הקצוות ובאמצע).

אמר רב נחמן: ובלבד שיהו משולשין.

אמר רב יהודה אמר שמואל: הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים¹⁶, לא יצא¹⁷.

אמר רבא: לא אמרן אלא דלא מחסרא ומייתרא פורתא (שאינה ארוכה או קצרה משאר הקלפים, למעלה או למטה, וניכרת בפני עצמה). אבל מחסרא ומייתרא פורתא, לית לן בה.

(י"ט ב') אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים, לא יצא. ומחו לה אמוחא¹⁸: בצבור שנו.

12. ותדע לך, דבירושלמי אמרו: מדקדקין בטעיותיה או אין מדקדקין בטעיותיה? והשיבו דאין מדקדקין, דמר קרי יהודים ומר קרי יהודיים, לא מר חוזר ולא מר חוזר. רשב"א.

13. או"ח תרצג, וכן כתב המשנ"ב (ס"ק ה), שאפילו אם חיסר ממנה רק תיבה אחת, לא יצא. מקורות: רשב"א (שו"ת ח"א ס"ל תסז).

14. או"ח תרצג, ור' מש"כ לעיל, "ח ב", סוגיית 'מגילה הכתובה באופן חלקי', בהרחבה, ומקורות.

15. דאיכא למאן דאמר במסכת מכות ("א א") ספר תורה שתפרו בפשתן פסולה. רש"י.

16. ספרים שהיו בימי החכמים כולן בגליון, כספר תורה שלנו. רש"י.

17. דבעינן אגרת לעצמה, דמיפרסם ניסא טפי, דכי קוראה בין הכתובים נראה כקורא במקרא. רש"י.

18. לאחר שאמר שמועה זו, הכה על קודקודה, כלומר סתר מקצתה, ואמר. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: שיוור התפר (שחייבים לשייר ביריעות בלתי תפור בקצוות) הלכה למשה מסיני. ומחו לה אמוחא (לאחר שאמרה חזר וסתר ואמר אינה הלכה למשה מסיני הוא, אלא חכמים אמרו). ולא אמרו אלא כדי שלא יקרע.¹⁹

שיטות הראשונים

ובלבד שיהו משולשין: רש"י פירש, שיהא מראש התפר עד מקום תפירת הגיד, כממנו עד הגיד השני. וכן מן השני לשלישי, כמו משלישי עד סוף התפר.²⁰ והרי"ף פירש, שיטיל בה שלושה חוטי גידין, שניים בשני קצות היריעה, ואחד באמצע היריעה.²¹ וכתב הרא"ש, הלכך כיון דאשכחן תרי גוויי משולשים, יש להחמיר במגילה ולהטיל בה גידין כשני הפירושים, והן חמישה חוטי גידין. והרמב"ם כתב, "אִפְלוּ תִּפְרֵי בְּגִידֵיךָ שְׁלֹשׁ תְּפִירוֹת בְּקֶצֶה הַיְרִיעָה וְשֹׁלֵשׁ בְּאֶמְצָעָהּ וְשֹׁלֵשׁ בְּקֶצֶה הַשְּׁנִית - כְּשֶׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּקְרְאת "אֶגְרֵת". והשו"ע כתב שמפני שיש בו פירושים שונים, צריך לצאת ידי כולם.²²

תפירה בין הגידין: כתב בהגהות מיימוניות בשם רבינו שמחה שטוב יותר לתפור בפשתן בין חוטי הגידים אלו, מלהניח בלא תפירה בנתיים. וכן כתב הכל בו. וכתב רבינו ירוחם בשם מסכת סופרים, צריך שתהא התפירה חוץ לכתב ולא מבפנים. וכן פסק הרמ"א.²³

מגילה הכתובה בין הכתובים וכו' בצבור שנו: הרי"ף ביאר, שבציבור לא יצא אפילו בדיעבד. אבל ביחיד, יצא.²⁴ אבל אינו קורא בה לכתחילה. ודעת רז"ה ור"ן, שאפילו בציבור בדיעבד מיהא יצאו. וביחיד,²⁵ אפילו לכתחילה. והשו"ע פסק שבציבור אם קרא לא יצא. אבל היחיד קורא בה ויוצא ידי חובתו.²⁶

19. שאם אינו משייר מהדק בחזקה כשהוא מהדקו לספר תורה, והוא נקרע. אבל עכשיו, כשהוא מהדקו בכח ומתחיל להרחיב ורוצה להיקרע, מונע מלהדקו יותר. רש"י.

20. דהיינו שמחלק לארבעה חלקים את אורך היריעה, ויהיה תפירה אחת למעלה בסוף רביע, והשניה בסוף חציה, והשלישית בתחלת הרביע של צד מטה. וכתב הרא"ש, וכפירושו מצינו במכות (ט' ב') גבי ערי מקלט, דקאמרינן התם "וְשֹׁלֵשֶׁת", שיהא משולשת, שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם, ומשכם לקדש כמקדש לצפון.

21. ואשכחן נמי משולשין בכי האי גוונא בפרק כיצד מעברין (נ"ז ב') דקתני וכן שלשה כפרים המשולשים, אם יש בין שנים החיצונים קמ"א אמה ושליש, עשה האמצעי את שלשתן להיות אחד. פירוש, שאין מן האמצעי לשניים מן החיצונים אלא שבעים אמה ושיריים מצד זה, ושבעים אמה ושיריים מצד זה, שהוא ממוצע לגמרי ביניהם. וכן נמי בפרק אלו מומין בבכורות (ל"ח ב'), וכו'. רא"ש. עיי"ש.

22. או"ח תרצא,ו. וכתב המשנ"ב (ס"ק כא) בשם החיי אדם, דאם תפורה כולה בגידין, אין צריך לדקדק כמה תפירות. מקורות: רא"ש (ס"ה). הרמב"ם (הל' מגילה ב,יא).

23. או"ח תרצא,ו. מקורות: הגהות מיימוניות (הל' מגילה ב,יא, אות ס). כל בו (הל' פורים ס"ל מה). רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה נתיב י' ח"ב). מסכת סופרים (פ"ב הי"א).

24. וביאר ריטב"א, דבציבור איכא פרסומא, ובעינן פרסומי מילתא. אבל ביחיד יצא מפני דכתיבא כדחזי. והר"ן כתב בשם הרז"ה שהוא מפני כבוד הציבור.

25. וכן בציבור כשמייסר או מייסר יריעות המגילה משאר יריעות.

26. או"ח תרצא,ת. והוא לשון הרמב"ם. וכתב בבאיור הגר"א (ס"ק ל) שמשמעות הדברים שיחיד יוצא בזה אף לכתחילה (אף שיש לו מגילה כתובה לבדה, ויכול לקרות בזו. ביה"ל, ד"ה יחיד). אבל הרי"ף ורא"ש וטור כתבו דיצא, משמע דיעבד בלבד. מקורות: רי"ף (ו ב בדפיו). רמב"ם (הל' מגילה ב,ח). רז"ה (הו"ד בר"ן בחי'). ר"ן (חי' י"ט א', ד"ה הכתובה). וכן מאירי (י"ט א', ד"ה הקורא). וריטב"א (י"ט

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

הגדרת צבור: כתב בעל העיטור, והא דאמרין לא אמרו אלא בציבור, בבית הכנסת קאמר, שהיא מקום ציבור ובעיא פרסומי ניסא. לאפוקי ביחיד שבעשרה שלא בביה"כ דיצא.²⁷ ודעת הטור דכל עשרה מיקרי ציבור לכל דבר, אף שלא בבית כנסת. וכן סתם השו"ע.²⁸

מגילה צריכה להיות כתובה בגליון כס"ת: כתב האור זרוע, דהאידינא שאין הספרים שלנו עשויין בגליון כספר תורה, לא יצא, ואפילו כתבה בפני עצמה בקונטרס לא יצא, עד שתהא כתובה בפני עצמה בגליון כס"ת, כמו שאנו נוהגין. וכן כתב הר"ן. וכן כתב השו"ע.²⁹

האם דין שיעור התפלה גם במגילה: רש"י פירשה בספר תורה. ותוספות כתבו שנראה דאף במגילה ובשאר ספרים בעינן שיעור התפלה, כיון דטעמא הוי כדי שלא יקרע. וכן דעת המרדכי. והמאירי כתב שדווקא בס"ת הדין כן.³⁰ והשו"ע פסק כתוספות.³¹

שיעור השיעור: המאירי כתב בשם הגאונים, עד ארבע אצבעות. וכתב, ומכל מקום, הכל לפי מה שהוא הספר. רבינו חננאל כתב שיניח כמו אצבע ועוד בתחילה. והטור כתב דבמשהו סגי. וכן פסק השו"ע.³²

קריאה מתוך חומש כשאין מגילה כשרה: כתב הרוקח, ונראה אם אין מגילה כשירה, יקרא בחומש, דדמי להא שמורישין לולביהן לבני בניהם, אע"פ שיבש פסול, אין שעת הדחק ראייה. והשו"ע פסק שיקראנה בלא ברכה.³³

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות מגילה, סימן תרצא)

ה. אם תפירה בחוטי פשתן, פסולה.

ו. אם הטיל בה ג' חוטי גידים, פשרה, ובלבד שיהיו משלשות; ומפני שיש בו פרושים שונים, צריך לצאת ידי כלם ויעשה שלשה תפירות בראשה וג' בסופה וג' באמצעיתה ותפירה אחת בחלק הרביעי מצד זה ותפירה אחת בחלק

ב', ד"ה ומחו).

27. דהא לא קאמר לא אמרו אלא בעשרה. והכי קאמר: לא אמרו אלא להוציא את הציבור; אבל להוציא את היחיד, יצא, וקורא בה בעשרה.

28. או"ח תרצא, ח (וכ"כ מג"א ס"ק ח). וכתב בביה"ל (ד"ה בצבור), בטורי אבן פירש, דדוקא בזמן שאין קורין את המגילה אלא בצבור, והיינו שלא בזמנה, דבעי פרסומי ניסא, לכן מגילה הכתובה בין הכתובים דליכא פרסומי ניסא לא יצא; אבל בזמנה, לא חיישינן להא דכתובה בין הכתובים, עיי"ש. מקורות: העיטור (עשרת הדברות, הל' מגילה; הו"ד בטור).

29. או"ח תרצא, ח. מקורות: אור זרוע (ח"ב, הל' מגילה ס"י שעה). ר"ן (ו ב ברי"ף, ד"ה הקורא).

30. שאם אמרו בספר תורה, והדין נותן מפני שיש בה עמודים ואדם מהדקה בהם, אבל מגילה שאין בה עמודים אין ההדוק מצוי בה ואינו צריך שיעור תפלה.

31. או"ח תרצא, ז. מקורות: תוספות (ד"ה שיעור). מרדכי (ס"י תשעה). מאירי (ד"ה ס"ת).

32. או"ח תרצא, ז. מקורות: מאירי (ד"ה ס"ת). ר"ח (י"ט ב').

33. או"ח תרצא, י. הטור כתב, יש מתירין לקרותה בחומש כדאמר לענין לולב שיוצא ביבש בשעת הדחק. ודייק הב"י מדבריו, שסובר שמברכין עליה, שאם לא כן, מאי מתירין דקאמר. ותלה הדבר במחלוקת הראשונים לגבי לולב היבש בשעת הדחק, שרוב הפוסקים סוברים שמברכים עליו. וכתב, אבל כתב כתבתי שם, שלענין מעשה יש ליטלו בלא ברכה. וכן יש לעשות כשאין מגילה כשרה, קורא אותה בחומש בלא ברכה. וראה מש"כ ב"נתיבי הלכה" סוכה, ל"א א', 'נטילת מינים פסולים בשעת הדחק'. (אמנם צ"ב, שכן הרמ"א חלק בלולב על השו"ע, ופסק ליטול בברכה, וכאן לא העיר כלום!) מקורות: הרוקח (הל' פורים, ס"י רלו).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

- הרב יערי שְׁמַצֵד הָאָחֵר. הגה: ואם אין לו גידין יותר, מוטב לתפור הנשאר בחוטי פשתן מלהניחו בלא תפירה (הגהות מימוני פרק ב' וכל בו); אבל אם יש לו גידין יתפור בלא גידין; והתפירה תהיה מבחוץ ולא מבפנים (רבינו ירוחם בשם א"ח).
- ז. צריך להניח שיעור בראש היריעה ובסופה, כשתופרם יחד, ובמשהו סגי.
- ח. אין קורין בצבור במגלה הכתובה בין הכתובים; ואם קרא, לא יצא, אלא אם כן היתה יתרה על שאר היריעות או חסרה, כדי שיהא לה הפר; אבל היחיד קורא בה, ואפלו אינה חסרה או יתרה, ויצא בה ידי חובתו; ודוקא כשהיא כתובה בגליון כספר תורה.
- י. אם אין מגלה כשרה קורים אותה בחמש בלא ברכה.

הכשרים לקריאת המגילה

(י"ט ב') משנה: הכל כשרין לקרות את המגילה, חוץ מחרש (המדבר ואינו שומע³⁴) שוטה וקטן. רבי יהודה מכשר בקטן.

מאן תנא חרש דיעבד נמי לא?

אמר רב מתנה: רבי יוסי היא, דתנן (ברכות ט"ו א'): הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו, יצא (והם דברי רבי יהודה). רבי יוסי אומר: לא יצא.

וממאי דרבי יוסי היא, ודיעבד נמי לא? דלמא רבי יהודה היא, ולכתחלה הוא דלא, הא דיעבד, שפיר דמי!

לא סלקא דעתך, דקתני חרש דומיא דשוטה וקטן, מה שוטה וקטן דיעבד נמי לא, אף חרש, דיעבד נמי לא.

ודלמא הא כדאיתא והא כדאיתא!

מדקתני סיפא: רבי יהודה מכשר בקטן, מכלל דרישא לאו רבי יהודה היא.

ודלמא כולה רבי יהודה היא, ותרי גווני קטן קתני לה, וחסורי מיחסרא והכי קתני: הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן. במה דברים אמורים? בקטן שלא הגיע לחינוך. אבל בקטן שהגיע לחינוך, אפילו לכתחלה, שרבי יהודה מכשר בקטן. וכו'.

שיטות הראשונים

חרש האם מוציא בקריאת המגילה: מתבאר בגמרא שדין חרש, תלוי בדין הקורא קריאת שמע ולא השמיע לאזנו. לפי רבי יוסי, לא יצא, והוא הדין חרש, אף בדיעבד אינו מוציא במגילה. ולפי רבי יהודה, יצא, ואף במגילה כשר בדיעבד.³⁵ ולהלכה, דעת בה"ג, כאוקימתא קמייתא, ופסק כת"ק, ואינו מוציא אף בדיעבד.³⁶ ורי"ד ורי"א פסקו כרבי יהודה, ולא

34. כן כתבו תוספות: סתם חרש הוא אינו שומע ואינו מדבר (ר' תרומות א, ב). אבל חרש דהכא, מדבר הוא, מדקרי המגילה. ופיקח הוא לכל דבריו, חוץ מדבר זה שצריך שישמיע לאזנו. וכן כתבו עוד ראשונים.

35. ולאוקימתא קמייתא, המשנה כרבי יוסי. ולאוקימתא בתרייתא, כולה רבי יהודה היא.

36. והב"י תמה על כך מהסוגיא דברכות (ט"ו א'-ב') שמבואר שם להלכה, שבקריאת שמע, קרא ולא השמיע לאזניו, בדיעבד יצא. וכתב לדחוק, דסבירא ליה דמגילה שאני, דבעינן בה פרסומי ניסא וכל שלא השמיע לאזנו ליכא פרסומי ניסא. ומכל מקום הדבר דחוק,

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

יקראנה לכתחילה לאחרים. והרי"ף ורא"ש סתמו והביאו המשנה כצורתה.³⁷ והכלבו כתב שמדברי הרמב"ם נראה, שחרש מוציא לכתחילה.³⁸ והשו"ע פסק כבה"ג.³⁹

באיזה קטן מדובר: כתבו תוספות, דמיירי בקטן שהגיע לחינוך. ואפילו הכי פסל ת"ק, משום דמגילה הוי תרי דרבנן, ובגדול ליכא אלא חד דרבנן, ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן.⁴⁰

קטן האם מוציא בקריאת המגילה: דעת בה"ג, דהיכא דשמע מקטן לא נפיק, דכיון דלאו בר חיובא הוא, לא מפיק אחרים ידי חובתם. וכן פסק הרמב"ם. ודעת בעל העיטור שיצא, כיון שהגיע לחינוך, וכדעת רבי יהודה. והשו"ע סתם כרמב"ם. ובהל' חנוכה, הביא גם דעת בעל העיטור בשם יש מי שאומר.⁴¹

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות מגילה, סימן תרפט)

ב. אֶחָד הַקּוֹרֵא וְאֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַקּוֹרֵא, יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ; וְהוּא שֵׁשֶׁטְמַע מִפִּי שְׁהוּא חֵיב בְּקִרְיָתָהּ. לְפִיכָךְ אִם הָיָה הַקּוֹרֵא חֹרֵשׁ אוֹ קָטָן אוֹ שׁוֹטֵה, הַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ לֹא יֵצֵא; וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַנְּשִׂים אֵינָם מוֹצִיאוֹת אֶת הָאֲנָשִׁים. הַגֵּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים אִם הָאִשָּׁה קוֹרְאָה לְעֶצְמָהּ מִבְּרַכָּתָהּ: לְשִׁמְעָה מִגְּלָה, שְׂאִינָה חֵיבַת בְּקִרְיָאָה (מְרַדְכִי פ"ק דְּמַגְלָה).

כיון שהגמרא השוותה ביניהם.

37. והסיקו מכך הטור והב"י, שדעתם לפסוק כתנא קמא, וכדעת בה"ג.

38. בגירסת הרמב"ם יש מבוכה גדולה, האם גם חרש אינו יכול להוציא. וגירסת הכלבו, וכן הוא בספרים מדויקים "לפיכך, אם הָיָה הַקּוֹרֵא קָטָן אוֹ שׁוֹטֵה - הַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ לֹא יֵצֵא."

39. או"ח תרפט.ב. **אבל דעת הגר"א** (ס"ק ז) שחרש מוציא. וכן כתב המשנ"ב (ס"ק ה) שדעת כמה אחרונים, דאפילו הוא חרש גמור, יצא השומע ממנו, בדיעבד. מקורות: בה"ג (סי' יט, הל' מגילה, ד"ה והיכא). רמב"ם (הל' מגילה א.ב). רי"ד (פסקיו, י"ט ב'). ריא"ז (פסקיו, הלכה ג, סעי' א). כל בו (ריש סי' מה).

40. מקורות: תוספות (י"ט ב', ד"ה ורבי יהודה).

41. או"ח תרפט.ב. וכתב המשנ"ב (ס"ק ו), והנה לעיל (הל' חנוכה, סי' תרעהג) הביא המחבר דיש מי שמכשיר בקטן שהגיע לחינוך שיכול להוציא אחרים בהדלקתו. והוא הדין לענין קריאת המגילה (דהא בהא תליא, כמו שכתב המגן אברהם, וכן כתב הגר"א לעיל. שעה"צ ס"ק יב. ועיי"ש עוד). ועיין בעקרי דינים שכתב בשם 'סמא דחיי', דבמקום הדחק כשאין שם אנשים בקיאים במקרא מגילה, יכול להוציאם קטן שהגיע לחינוך. מקורות: בעל העיטור (הו"ד בטור). ור' פיסקה קודמת.